

40 let dělám psychologa. Moje prožívání této profese prošlo nejrůznějšími změnami. Na fakultě a v prvních letech praxe to bylo oslnění, co to je za úchvatnou profesi, pak období mladické horlivosti, patentu na pravdu, potřeby „zachraňovat“, radit, vyvádět klienty za ruku do prosluněných bezproblémových zítřků. A s přibývajícím lety rostoucí počet otazníků, přemýšlení o zodpovědnosti, pokoře a podobných nepříjemných tématech. Na co jsem měla ve svých třiceti letech suverénní odpovědi s vykřičníkem, na to v šedesáti odpovídám s otazníkem. Čím dál víc se zabývám otázkou, o které jsem se už v tomto časopise zmiňovala: kde bereme odvahu (někdy spíš říkám drzost) zasahovat do života druhých lidí?

Ano, jsme tzv. „pomáhající profese“, máme na to většinou diplom, jsme za to placeni. Ale je to, co klientovi poskytujeme, opravdu vždycky pomoc? Lidé nám nabízejí intimitu svých osudů a ptají se: mám se rozvést?, mám změnit zaměstnání?, mám dát dítě do zvláštní školy?, mám schopnosti pro tu či onu práci?, má moje dcera předpoklady pro další studium? Vybrala jsem jen pár otázek, se kterými – stejnými nebo podobnými – se setkáváme ve své práci 100 krát denně. Jak svůdně omnipotentní by bylo na ně odpovídat: „Ano, rozvedte se. Ne, neměňte zaměstnání. Ano, dejte dítě do zvláštní školy...“ A jak larvovaně omnipotentně na ně odpovídáme: „To si musíte rozhodnout sám, ale já si myslím, že by možná nebylo marné, kdybyste...“ Kolik toho víme o člověku, který se nás ptá? Kolik známe fakt, nakolik jsme schopni se vcítit do jeho osobnosti, nakolik jsme schopni si představit důsledky – třeba i celoživotní! – toho či opačného rozhodnutí?

Je pravda, že nás klienti do této omnipotentní role tlačívají, chtějí slyšet naše rady, doporučení, vyjádření, výsledky vyšetření. Máme odvahu říci „nevím“ (nebo, úlitbově „zatím ještě nevím“)? Vzpomínám na krásnou

O čem přemýšlí Hana Junová

větu Miriam Goldbergové, spoluautorky Koncentrativní pohybové terapie, která řekla: „Mít odvahu nespěchat.“ Mohlo by to být heslo pro život i pro profesionální práci.

Stejně intenzívně vzpomínám na článek dr. Vinaře, který kdysi napsal o tom, jak jsou lékaři manipulováni pacientovým přáním odnést si z ordinace recept a jak paradoxně si raději odnesou recept na cokoliv, alespoň na vitamíny, než ujištění, že jsou zdraví a nic nepotřebují. A jak lékaře, který jim nic nepředepsal, nepovažují za dobrého lékaře. Farmakolog Vinař tehdy apeloval na lékaře, aby se dokázali rozhodovat podle svého uvážení, a ne podle přání pacientů. Dokážeme to také? V poslední době je módní slovo image. Ptala jsem se svých přátel a známých – je to tedy samozřejmě značně nereprezentativní vzorek – co to je image psychologa. Výsledek byl tristní. Pověštinou to byly charakteristiky odpovídající spíš přáním dotazovaných. Často se opakovalo: „Vidí do lidí, je schopen poradit, rozhodnout, co mají dělat. Dokáže být objektivní, má dobrou sociální inteligenci, takže dokáže říci věci přijatelně, dokáže přesvědčit, přemluvit.“ Pouze dvakrát se objevila reflexe reality ve vazbě „MĚL BY BÝT“. Dokážeme se vzepřít této nereálné představě o psychologích?

Čím víc o daném tématu přemýšlím, tím víc se mi dělí do dvou vzájemně propletených skupinek. Jednu tvoří „objektivita“ našich závěrů: jsme si OPRAVDU jisti, že pro určité dítě bude zvláštní škola lepší, i když nám to podle psychologických vyšetření tak vychází? Dokázali jsme uvažovat i o všech interferujících faktorech?

Druhá skupinka je naše osobní angažovanost. Nejsme cloumání zásadou „Podle sebe soudím tebe“? Netlačíme klienty do své hierarchie hodnot? Nejsou naše psychologické konzultace ovlivněné tím, že nás třeba dráždí klient, protože je podobný někomu z našeho světa, nebo naopak neidentifikujeme se s ním, protože je, chudinka, stejný dobrák, jako jsme my? Nebo má stejně nemožného partnera (partnerku, šéfa, tchyni...) jako my? Nedělá nám dobře, že na nás obdivně zírá, jak všechno víme, všechno známe a ve všem mu poradíme? Nebo se na něj zlobíme, protože přes naše vynikající terapeutické (poradenské...) zásahy se nelepší, nemění, neoplývá vděčností? Umíme opustit své skotomizované vidění klientovy problematiky a zpracovat i informace, které se nám do něj nehodí? Nemáme přeci jen ten patent na pravdu?

Patent na pravdu se často týká i pacientova prožívání. Umíme odhadnout, kolik úsilí, obav, napětí ho stojí se za námi vydat? A jak často změním termín schůzky nebo ho necháme zbytečně čekat přede dveřmi, protože přeci o nic nejde, vždyť pro nás je to „jen“ každodenní rutinní práce. Sama jsem si to douvědomila, když jsem po letech potkala jednu pacientku, která – ještě po těch letech – vzpomínala na to, jak jsem se smála s kolegyní v pracovně, když ona, po bezesné noci, na mne čekala na chodbě. Přiznala, že nečekala dlouho, že chápala, že mám právo se smát, ale i po těch letech na to nezapomněla. Umíme naslouchat? Umíme vidět? Umíme si správně spojit slyšené s viděným? Není tímhle vším ovlivněn obsah toho, co klientovi sdělujeme, i forma, jakou mu to sdělujeme?

Chtěla jsem na konci spočítat všechny otazníky. Když jsem si přečetla, co jsem napsala, ztratila jsem kuráž. Je jich víc, než jsem čekala. Nemají změkčovat případný moralizující dojem. Jsou to opravdovské otazníky, na které hledám odpovědi. Bez mučení přiznám, že jsem je dosud nenašla. Ráda si přečtu jiné názory, jiná přemýšlení.